

การพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น
อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

ชินวงศ์ ศรีงาม

คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

2554

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ได้จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อสำรวจสภาพการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพ และการสร้างรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น ผลของการวิจัยเรื่องนี้นอกจากจะเป็นการพัฒนาสร้างสรรค์องค์ความรู้ในเรื่องการจัดการความรู้ (Knowledge Management) แล้ว ยังได้รูปแบบซึ่งจะเป็นแนวทางให้ชุมชนท้องถิ่นนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น นับเป็นการตอบสนองต่อวิสัยทัศน์ และพันธกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณคณะบุคคลและองค์กรต่าง ๆ ในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ที่ได้กรุณาอำนวยความสะดวกและให้การสนับสนุนข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่ได้อนุมัติโครงการวิจัยเรื่องนี้ รวมทั้งสนับสนุนทุนวิจัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

อาจารย์ชินวงศ์ ศรีงาม

คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพประกอบ	ญ
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ประโยชน์ของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
ตัวแปรในการศึกษาวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้.....	6
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น.....	10
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนารูปแบบ.....	12
แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	14
ข้อมูลพื้นฐานด้านการประกอบอาชีพของประชาชนในอำเภอบางใหญ่	
จังหวัดนนทบุรี.....	16
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	18
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	26
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	27
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	30
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	30
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	32

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาบริบทด้านต่าง ๆ ในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี....	34
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านการประกอบอาชีพ.....	40
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการความรู้ เพื่อพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น.....	40
ตอนที่ 4 ผลการสังเคราะห์รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพใน ท้องถิ่น.....	59
ตอนที่ 5 ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อ พัฒนาอาชีพในท้องถิ่น.....	67
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย.....	70
อภิปรายผล.....	75
ข้อเสนอแนะ.....	79
บรรณานุกรม.....	81
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย.....	86
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย.....	94
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้ประเมินประสิทธิภาพรูปแบบ.....	99
ภาคผนวก ง ภาพการเก็บข้อมูลภาคสนามและการจัดประชุมชาวบ้าน.....	101
ประวัติผู้วิจัย.....	107

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทกลุ่มอาชีพ.....	28
3.2 กลุ่มตัวอย่างกลุ่มอาชีพและผลิตภัณฑ์ ในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามประเภท/กลุ่มอาชีพ.....	29
4.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มอาชีพและผลิตภัณฑ์.....	40
4.2 สรุปผลสภาพการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น ในประเด็น สำคัญต่าง ๆ จำแนกตามประเภท/กลุ่มอาชีพ.....	42
4.3 สรุปประเด็นข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ ในท้องถิ่น ในประเด็นสำคัญต่าง ๆ จำแนกตามประเภท/กลุ่มอาชีพ.....	45
4.4 ผลการสังเคราะห์แนวทางการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพใน ท้องถิ่น.....	60
4.5 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประเมินประสิทธิภาพ ของรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น ด้านความชัดเจน และความเป็นไปได้ของรูปแบบ.....	67
4.6 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประเมินประสิทธิภาพ ของรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น ด้านการนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้.....	68

สารบัญภาพประกอบ

ภาพ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	26
2 รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น.....	62

บทคัดย่อ

หัวข้อวิจัย	การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี
ผู้วิจัย	ชินวงศ์ ศรีงาม
หน่วยงาน	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
พ.ศ.	2554

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทด้านต่าง ๆ ในชุมชน ศึกษาสภาพการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น และเพื่อสร้างรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น ในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี โดยใช้การวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนและสมาชิกในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ รวม 5 ประเภท คือ ศิลปหัตถกรรม อาหารแปรรูป เครื่องประดับ ไม้ดอกไม้ประดับ ยา และเวชภัณฑ์ รวมทั้งสิ้น 19 กลุ่มอาชีพ เลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้นได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 กลุ่มอาชีพ สมาชิกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 165 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสำรวจข้อมูลพื้นฐาน แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงาน และการจัดเวทีชาวบ้าน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมได้ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1) อำเภอบางใหญ่ เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดนนทบุรี มีประวัติความเป็นมาที่ค่อนข้างยาวนาน เริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2460 ในปัจจุบันอำเภอบางใหญ่ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางม่วง ตำบลบางแม่นาง ตำบลบางเลน ตำบลเสาธงหิน ตำบลบางใหญ่ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอบางใหญ่มีประชากรค่อนข้างมาก มีลักษณะเป็นสังคมกึ่งสังคมเมืองสังคมชนบทเนื่องจากได้รับความเจริญอย่างรวดเร็วจากการก่อสร้างถนนกาญจนาภิเษก และถนนรัตนาธิเบศร์ อำเภอบางใหญ่มีความหลากหลายในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ประชาชนมีการประกอบอาชีพในชุมชนหลายอาชีพตามสภาพความพร้อมและศักยภาพของชุมชน อำเภอบางใหญ่มีสภาพเศรษฐกิจอยู่ในเกณฑ์ดี ประชาชนมีการประกอบอาชีพที่มั่นคงและมีรายได้ที่แน่นอน 2) สภาพการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพในท้องถิ่นในภาพรวมพบว่า ประชาชนมีการรวมกลุ่มกันเพื่อการประกอบอาชีพเสริม การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และการแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมในชุมชน โดยมุ่งให้สมาชิกมีรายได้และการนำทรัพยากรในชุมชนมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ องค์ความรู้ด้านการประกอบอาชีพ มีทั้งองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษและสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ ในการจัดการความรู้ มีบางกลุ่มอาชีพที่มีการถอด

องค์ความรู้และจัดทำเป็นเอกสารเพื่อการเผยแพร่ มีบางกลุ่มอาชีพที่สมาชิกมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และมีการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสร้างสรรค์ผลงาน ส่วนเรื่องการบริหารผลการจัดการความรู้ สมาชิกในทุกกลุ่มอาชีพไม่เข้าใจและไม่เห็นความสำคัญที่ต้องดำเนินการ 3) รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น เป็นการนำเสนอรูปแบบเชิงกระบวนการที่แสดงขั้นตอนสำคัญและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ขั้นตอนสำคัญมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนก่อนการดำเนินงาน ประกอบด้วยขั้นตอนย่อยคือการกำหนดความต้องการในการประกอบอาชีพของชุมชน และการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ขั้นตอนการวางแผนและดำเนินงาน ประกอบด้วยขั้นตอนย่อยคือการวางแผนการดำเนินงานของกลุ่ม การแสวงหาองค์ความรู้และการจัดระบบองค์ความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ การประยุกต์ใช้ความรู้ และขั้นตอนการประเมินผล ประกอบด้วยขั้นตอนย่อยคือการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงและการประเมินผลรวมในการนำรูปแบบดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทของชุมชนและดำเนินการตามรูปแบบฯ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

Abstract

Research Title	Development of Knowledge Management Model for Local Occupation Development in Bangyai District of Nonthaburi Province
The Researcher	Chinawong Sringam
Institution	Faculty of Management Science, Phranakhon Rajabhat University
Year	2011

The purposes of the research were to study the community contexts in Bangyai District, to investigate the knowledge management (KM) circumstances for the local occupation development, and to develop a KM Model for the local occupation development in Bangyai District of Nonthaburi Province. Research and development (R&D) and participatory action research (PAR) techniques emphasizing qualitative research method were employed in the study. The target population comprised leaders and members of local occupation groups in 5 categories as follows: 1) art and handicrafts, 2) local food products, 3) apparel accessories, 4) flowers and plants, and 5) medicine and household products. There were 19 groups altogether and 12 groups were randomly selected by multi-stage sampling as samples of the study, of which 165 group members were selected samples. Questionnaires were used as primary research tools to collect data concerning the knowledge management (KM) circumstances for the local occupation development from leaders and members of the selected groups. In addition, survey sheets, structured-interview forms, observation and community meetings were research tools and techniques used to collect data. Content analysis was applied to analyze qualitative data.

The research findings revealed that: 1) Bangyai is presently a district in Nonthaburi Province. Dated back to the Year 1917, it was established to be an official district. It is currently divided into 6 sub-districts as follows: Bang-Muang, Bang-Maenang, Bang-Lane, Sao-Thonghin, Bang-Yai, Ban-Mai. Bangyai, regarded as half-city and half-country society, is inhabited with greater population and it has been modernized by facilities and infrastructure, namely,

Kanchanapisek Road and Ratyanatibet Road. The district is well equipped with local wisdoms in terms of local occupations descending from their ancestors. The community people have various local occupations according to the community readiness and capability. The economic status of the district is at good level as the people in communities have secure occupations and certain incomes. 2) In relation to the KM circumstances for local occupation development, local people gathered into small groups for local occupations, leisure-time usage, and community environment problem-solving with the major purposes of increasing of incomes and the utilization of local resources for local goods production. The body of knowledge of related local occupations was both transmitted from ancestors and newly-created. The transmission of the knowledge was obviously conducted in some local occupation groups in forms of leaflets and papers. The group members learned and shared their experiences, and they also utilized the knowledge to develop their local products. However, the measurement and evaluation system of KM in all groups was not found. 3) In relation to the KM model, a practical model detailing the relationship of significant components was proposed. The model was consisted of 3 major phases. Firstly, pre-stage phase comprised identifying the community needs and establishing the local occupation groups. Secondly, planning and implementing phase comprised planning, knowledge acquisition and codification, knowledge sharing and dissemination, and knowledge utilization. Lastly, the evaluation phase comprised local occupation group performances formative evaluation, and summative evaluation. In applying this KM model, communities and related organizations needed to be concerned with the community contexts and the community based development.